

Mer om involvering og folkeforskning

Internasjonale prosesser: nye former for involvering

Inkluderende arbeidsmåter og RRI

Involvering av brukere av forskning og innovasjon er selve kjernen i rammeverket for ansvarlig forskning og innovasjon (RRI). RRI er blitt et viktig begrep i europeisk forsknings- og innovasjonspolitik. Samfunnsansvarlig forskning og innovasjon er en tverrgående utfordring i Horisont 2020, og i 2014 la det italienske presidentskapet for EUs Ministerråd fram The Rome Declaration on Responsible Research and Innovation. RRI skal inspirere til eksperimentering, utviklingsarbeid og læring på tvers av etablerte grenser, sektorer og disipliner.

Folkeforskning

En arbeidsgruppe i Open Science Policy Platform, som gir EU-kommisjonen råd om åpen forskning, har utformet anbefalinger for citizen science i 2018. Dette er innarbeidet og understreket i de førende dokumentene for utforming av Horisont Europa hvor det heter at citizen science "will play a central role within Horizon Europe".

Horisont 2020 har et eget program (SWAFS) der ulike dimensjoner som er relevante for åpen forskning, som forskningsintegritet, etikk, involvering av allmenheten og økt tilgang på forskningsresultater, inngår.

Et eksempel på et banebrytende H 2020-prosjekt innenfor folkeforskning er CIMULACT ("Citizen and Multi-actor Consultation on Horizon 2020")¹Partnere fra 30 europeiske land samarbeidet om å involvere flere stemmer og perspektiver i diskusjonen om mål og prioriteringer for EUs forskningsprogrammer. Teknologirådet har vært ansvarlig for den norske delen av prosjektet.

Den europeiske citizen science-organisasjonen, European Citizen Science Association (ECSA) jobber for å styrke citizen science som felt, utvikle metoder, koordinere europeiske prosjekter og skape nettverk. Den europeiske organisasjonen samarbeider med liknende organisasjoner i Australia (ACSA) og USA (CSA), blant annet om den faglige tidsskriftsportalen, [Citizen Science: Theory and Practice](#).

I Sverige brukes begrepet medborgerforskning, og det er stor aktivitet knyttet til dette. Alle svenske CS-prosjekter skal samles i en felles webportal. Den vil ha etiske og juridiske retningslinjer og vil gjøre det enklere for forskere og allmenheten å finne fram til prosjekter med høy kvalitet.

USA har en offisell nettside med en katalog over offentlig finansierte prosjekter, verktøykasse for å utforme citizen science-prosjekter og nettverksfunksjon.

Eksempler på folkeforskning i Norge

Folkeforskning er et relativt nytt fenomen i norsk sammenheng, men feltet er i sterk vekst. Dette gjelder særlig prosjekter der målet er å samle inn og rapportere data om økologiske forandringer. I andre prosjekter kan fokus være rettet mot lokalmiljø eller tilrettelegging av offentlige tjenester og infrastruktur. Her er noen eksempler på pågående prosjekter:

Det største prosjektet som har pågått i flere år er artsregistrering i artsdatabanken. Pr. 11.9. 2018 er det gjort over 19,5 millioner artsobservasjoner i artsdatabankens base, og av dem er 1,4 millioner gjort i år. Kampanjen "Artsjakten" arrangeres årlig, der man mobiliserer bredt for å prøve å registrere så mange arter som mulig.

¹. <https://teknologiradet.no/norge-2030/disse-folkeforslagene-nadde-frem/>

Forskningsrådets faste samarbeidspartner i Forskningskampanjen, Nettverk for miljølære, har spesialisert seg på nettbasert datainnsamling fra skoler og tilgjengeliggjøring av dataene på nettsiden. Miljolære.no har nå flere folkeforsknings-prosjekter som inviterer til samarbeid mellom forskere, organisasjoner og skoler som "[Undersøk marint avfall](#)", "[Hagefugltellingen](#)", m.m.

Nettverk for Miljølære er også knyttet til Naturfagsenteret, som sammen med Norsk design- og arkitektursenter og Kommunal- og moderniseringsdepartementet tilbyr "[Barnetråkk](#)" – et verktøy der klasser kan utforske lokalmiljøet og stille krav om det de vil skal bli bedre, og kommuner kan bruke lokalkunnskap om barn og unges arealbruk på en direkte måte i planleggingsprosesser.

Det gjøres en også del prosjekter i regi av universitetsmuseene. Naturhistorisk museum lanserte i samarbeid med Den norske turistforeningen appen *Natur i endring* i mai 2018 der man kan registrere trær i fjellet til bruk i klima- og økologiforskningen. I et SAMKUL-finansiert prosjekt ved museet skal folk inviteres til å registrere bruk av planter i mat og medisin.

NILU har gjennomført store europeiske prosjekter i Norge, som [CITI-SENSE](#) og nå [hackAIR](#) der folk kan bidra til måling av luftkvalitet. I CITI-SENSE kunne innbyggere i flere europeiske byer samle miljødata ved hjelp av sensorer og annet elektronisk utstyr.

Hva gjøres i Forskningsrådet

Brukermedvirkning i Forskningsrådets programmer

I Forskningsrådet benyttes både brukermedvirkning og brukerinvolvering som begreper. Begge begrepene har vært benyttet i ulike programmer og aktiviteter og beskriver samme prosess. Dette betyr å involvere brukere i et spenn fra deltakelse i referansegrupper og innspillsprosesser til deltakelse i prosjekter. Graden av involvering og hvem som involveres vil variere avhengig av tema og problemstilling.

Det er satt i gang en rekke aktiviteter der målet er å stimulere til tverrfaglighet, involvering og nye måter å samarbeide på. Aktivitetene har fokus på nye arbeidsmåter og samspill mellom ulike aktører fra forskning, næringsliv, offentlig sektor og andre relevante samfunnsaktører og er rettet mot teknologiutvikling, innovasjon og samfunnsperspektiver. I programmer og aktiviteter innenfor helse, innovasjon, energi, klima og miljø er brukermedvirkning en innarbeidet arbeidsform. Brukere er representert i styrende organer, råd og utvalg. Brukere er aktivt deltakende i prioriterings-, planleggings- og beslutningsprosesser fra begynnelse til slutt.

I søknader om forskningsmidler innenfor for eksempel helse skal søker beskrive hvem brukerne er og hvordan de er involvert i planlegging, gjennomføring og utnyttelse av resultatene. Søker skal redegjøre for betydningen av brukermedvirkning og hvordan brukerperspektivet ivaretas i prosjektet. Programmene stiller også krav til at forventet nytteverdi for brukerne, forskningsfeltet og samfunnet for øvrig omtales i søknadene. Søker skal også beskrive forutsetningene for at forskningsresultatene kan implementeres i praksis.

Inkluderende arbeidsmåter og RRI

Forskningsrådets teknologiprogrammer har utviklet et rammeverk for ansvarlig forskning og innovasjon, RRI, der bred involvering av ulike brukergrupper står sentralt. Rammeverket fokuserer på selve forsknings- og innovasjonsprosessene, kort sammenfattet ved at de bør være fremadskuende, reflekterende, inkluderende og fleksible. Det legges vekt på å utvikle diagnoser og prospekter for å forstå utfordringer og mulighetsrom på lengre sikt, herunder drøftinger av forutsetninger for forsknings- og innovasjonsarbeid i form av antagelser og forståelsesrammer, usikkerhet, kompleksitet og dilemmaer. Rammeverket er utviklet for å lede forsknings- og innovasjonsprosesser i ønsket retning.

Det er også utviklet et kunnskapsgrunnlag for grønn innovasjon hvor målet er å til å bidra til det grønne skiftet ved å utvikle virkemidler for å stimulere næringslivet i samarbeid med andre aktører til utvikling av grønne løsninger. BIA-X er en første satsing på feltet.

Videre har Forskningsrådet et eget program for Innovasjon i offentlig sektor hvor det vektlegges at sammensatte samfunnsutfordringer skal løses på tvers av fag og sektorer i et samspill mellom offentlige virksomheter, forskningsmiljøer, innbyggere, sivilsamfunn og næringsliv.

Involvering av allmenhet

Forskningsrådet har ingen egne programmer eller satsinger rettet mot folkeforskning, men har enkelte aktiviteter der allmenheten involveres på ulike måter.

Forskningskampanjen

Forskningskampanjen er et landsomfattende folkeforsknings-prosjekt, som Forskningsrådet tok initiativ til i 2003. Inntil 15 000 elever ved 300 norske skoler deltar årlig. Elever i grunnskolen og videregående skole hjelper forskere med å samle inn og registrere data som ellers ville vært vanskelig å skaffe. Målet er å frembringe ny kunnskap, men kampanjen har også som mål at deltakerne ved å bli introdusert for forskning, forskningsmetode og kampanjens forskningstema skal få interesse for og engasjere seg i forskning. Både i Sverige og Danmark arrangeres det nå liknende kampanjer inspirert av den norske.

Behovsidentifisert forskning ved CFS/ME

Formålet med behovsidentifisert forskning er å støtte prosjekter som der brukerne sammen med forskerne identifiserer kunnskapsbehov. Konseptet stammer fra Storbritannia og National Institute of Health Research (NIHR). Forskningsrådet gjennomførte i 2017 en pilot som et tillegg til ordinære utlysninger innenfor helseforskning. Hovedformålet var å trekke brukere av forskningen inn i beslutningene om hva det skal forskes på. Pilotprosjektet startet våren 2016 og ble avsluttet høsten 2017.

Folkets klimaforskning

I 2013 spurte Forskningsrådet "folket" om hva de ville at klimaforskere skulle forske på. Gjennom samtalegrupper og en nasjonal spørregruppe ble et sett av forskningsspørsmål definert. To søknader ble innvilget, og i 2014 startet prosjektene opp.

Involvering av ungdom i IKTPLUS

Ungdom fra videregående skoler med forskerlinje ble i 2016 og 2017 invitert til workshop for å komme opp med problemstillinger som IKT-forskning kan gi svar på. To av innspillene ble en del av utlysningen og endte opp i to prosjekter. En gruppe av ungdommene møtte forskere fra ett av prosjektene året etter.